

Cinsel Dokunulmazlığa ve Mal Varlığına Karşı Suç İşlemiş Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Erkek Hükümlülerin Aleksitimi, Empati ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantı Düzeylerinin İncelenmesi: Korelasyonel Bir Çalışma

Examination of Alexithymia, Empathy and Childhood Traumatic Experience Levels of Male Convicts in the Penal Institution with Crimes Against Sexual Inviolability and Property: A Correlational Study

AYŞEGÜL EREL ÇAKIR^a, İTİR TARI CÖMERT^b

^aSincan 3 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Ankara, Türkiye

^bFatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji ABD, İstanbul, Türkiye

Bu çalışma, Ayşegül Erel Çakır'ın "Cinsel Dokunulmazlığa ve Mal Varlığına Karşı Suç İşlemiş Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Erkek Hükümlülerin Aleksitimi, Empati ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantı Düzeylerinin İncelenmesi" isimli tezinden üretilmiştir (İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi; 2022).

ÖZET Amaç: Araştırmada, cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan erkek hükümlülerin; alessitimi, empati ve çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığının ve çocukluk çağı travmalarının alessitimi ve empati puanlarının etkilenip etkilenmediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırmaya, 18-71 yaş aralığında 156 cinsel dokunulmazlığa, 161 mal varlığına karşı suçlardan hükümlü olan toplam 317 erkek hükümlü gönüllü olarak katılmıştır. Elde edilen veri, katılımcıların kişisel bilgi formu, A Aleksitimi Ölçeği, Temel Empati Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nden aldıkları puan üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında, gruplar arası farkların hesaplanması amacıyla bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Ölçek puanları arasındaki ilişkiler, Pearson korelasyon analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. **Bulgular:** Araştırmada, cinsel suçlardan hüküm giymiş hükümlülerin, mal varlığına karşı suçlardan hüküm giymiş hükümlülerden daha fazla cinsel istismar yaşantısına maruz kaldıkları ve alessitimik özellikler geliştirdikleri bulunmuştur. Bu 2 grup hükümlünün alessitimi ve empati puanları ile çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu, fiziksel ve duygusal ihmalin alessitimi puanlarını; duygusal ihmalin empati puanlarını yordadığı saptanmıştır. **Sonuç:** Araştırmanın, literatürde hakkında kısıtlı sayıda çalışma yapılmış olan mal varlığına karşı suçlardan hükümlülerle çalışılmış olması, alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular ışığında, çocukluk çağında yaşanmış cinsel istismarın ve alessitimik özelliklerin cinsel suç için risk faktörü olabileceği ve çalışmanın hükümlülere yönelik ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilecek rehabilitasyon ve iyileştirme faaliyetlerinde önemli bir kaynak olarak değerlendirilmekte.

ABSTRACT Objective: The aim of the study was to examine whether the alexithymia, empathy and childhood traumatic experience levels of male convicts in the penitentiary institution due to crimes against sexual inviolability and property differ and whether childhood traumas affect alexithymia and empathy scores. **Material and Methods:** A total of 317 male convicts, 156 of whom were convicted of crimes against sexual inviolability and 161 of crimes against property between the ages of 18-71, voluntarily participated in the study. The data obtained were evaluated based on the scores obtained by the participants from the personal information form, the A Alexithymia Scale, the Basic Empathy Scale and the Childhood Psychological Trauma Scale. Within the scope of the research, the independent sample t-test was used to calculate the differences between the groups. Relationships between scale scores were examined by Pearson correlation analysis and multiple linear regression analysis. **Results:** In the study, it was found that convicts convicted of sexual crimes were exposed to sexual abuse more than those convicted of crimes against property and developed alexithymic characteristics. The alexithymia and empathy scores of these 2 groups of convicts and the alexithymia scores of physical and emotional neglect. Emotional neglect was found to predict empathy scores. **Conclusion:** It is thought that working with convicts of crimes against assets, about which a limited number of studies have been made in the research literature, will make an important contribution to the literature. In the light of the findings, it is thought that childhood sexual abuse and alexithymic characteristics may be risk factors for sexual crime and the study will be an important resource for rehabilitation and recovery activities to be carried out in penal institutions for convicts.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı travmaları; alessitimi; empati; cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar; mal varlığına karşı suçlar

Keywords: Childhood traumas; alexithymia; empathy; crimes against sexual inviolability; crimes against property

Correspondence: İtir TARI CÖMERT

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji ABD, İstanbul, Türkiye

E-mail: a.gul-erel@hotmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 24 Oct 2022

Received in revised form: 17 Jan 2023

Accepted: 17 Jan 2023

Available online: 23 Jan 2023

2619-9459 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Geçmişten günümüze suç, suçun nedenleri, suçluların kişilik ve sosyodemografik özellikleri gibi konular ilgi çekmiştir ve sık sık araştırma konusu olmuştur. Çocukluk çağı travmaları, kişiyi birçok yönüyle etkileyebilmekte ve bu yönüyle suçlu davranış gelişiminde çocukluk dönemi yaşantılarının önemli olduğu düşünülmektedir.^{1,2} Bireylerin olumsuz çocukluk deneyimleri ne kadar yaygın ve çeşitliyse genellikle daha erken başlayan, daha geniş ve şiddetli suç kariyeri olduğu, genel nüfusa ve diğer suçlulara oranla cinsel suçluların en şiddetli ve çok yönlü istismar deneyimlerine maruz kaldığı görülmüştür.³ Her ne kadar çocukluk istismar öyküsü olan kişilerin, erişkinliğinde çocuklara yönelik suç işleme riskinin daha yüksek olduğuna dair genel bir inanış olsa da bu fikri destekleyen nispeten az ampirik destek bulunmaktadır.⁴ Yapılan çalışmalar doğrultusunda, çocukluk çağı istismarlarının (duygusal, fiziksel, cinsel), davranış sorunlarının ve etkin olmayan ailenin cinsel suç için risk faktörü olduğu düşünülmekle birlikte, her istismara uğrayan çocuğun cinsel bir suç işlemediği ve her cinsel suç işlemiş kişinin de çocukluğunda istismara uğramış olmadığını göz önünde bulundurmak önemlidir.⁵ Cinsel istismara maruz kalanların travmatik yaşantıları, ilerleyen süreçlerde kişinin sağlıklı bir cinsellik anlayışı geliştirmesine engel olabilmektedir. Cinsel istismar ile erişkinlikte suç ve cinsel suç işlemenin ilişkili olduğuna dair çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.^{1,6} Cinsel istismar, erişkin suçluluğu için ne yeterli ne de gerekli bir koşul olmasına rağmen cinsel istismar öyküsü ile suç davranışı arasındaki ilişki gösterilmiştir.⁷

Empati, başka bir kişinin duygusal deneyimini paylaşabilme ve bu deneyimi bilişsel olarak yorumlayabilme kapasitesi olarak ifade edilebilir.⁸ Empati, insan davranışında değişikliklere neden olması açısından önemlidir. Empati düzeyi farklı olan insanlarda farklı davranış paterni gözlemlenmektedir.⁹ Psikopatının de temel özelliklerinden biri olan empati eksikliği, bu yönüyle suç davranışıyla ilişkilendirilmekte ve suç işlemiş kişilerle yapılan çalışmalara bakıldığında; suç işlemiş kişilerin suç işlemeyenlere göre empati becerilerinin daha düşük olduğu görülmektedir.¹⁰ Empatinin olumlu sosyal davranışla ilişkilendirilip saldırganlığın bir engelleyicisi olduğu belirtilirken, empati eksikliğinin suç işleme üzerinde

kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.^{8,11} Cinsel suçlular ile ilgili literatürde, empati ve yüksek empatinin pozitif sosyal etkileşimi hakkında oldukça fazla çalışma bulunmaktadır.⁸ Empati eksikliği ve suç davranışı (özellikle cinsel ve şiddet suçları) ilişkisi, kriminolojide önemli bir yere sahip olmakla birlikte, bazı araştırmalar suç işlemiş kişilerin suç işlememiş kişilerden önemli ölçüde daha düşük empatiye sahip olduğunu bulmuşken bazıları ise 2 grup arasında empati açısından herhangi bir fark bulamamıştır.¹¹

Duyguları tanıma ve söze dökmeye problem ile karakterize edilen aleksitimideki ifade edilen duyguyu tanıma yeteneğinin, hem sosyal süreçler hem de başkalarının duygusal sıkıntılarını empatiyle yanıt verebilme için önemli olduğu düşünülmektedir.¹² Duygusal işlevsellikteki sorunlar, cinsel suçlar için bir risk faktörü olarak ifade edilmekle birlikte, cinsel suçluların yaşadığı duygusal işlevsellikteki sorunlara yönelik henüz kesin bir model bulunmamaktadır.¹³ Suçlularla ilgili aleksitimi üzerine sınırlı sayıda araştırma yapılmış olmakla birlikte, suçlu örneklemelerinde topluluk kontrollerine kıyasla daha yüksek düzeyde aleksitimi olduğu bildirilmiştir.¹³⁻¹⁶

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE ALEKSİTİMİ VE EMPATİ İLİŞKİSİ

Çocuklukta yaşanan bir travmanın, duygulanım gelişiminde duraklamaya, erişkinlikte ise duygusal işlevde gerilemeye sebep olduğu ileri sürülmektedir.^{17,18} Bazı araştırmacılar, gelişim süreçlerinde fiziksel ve cinsel istismarın yanı sıra diğer çocukluk çağı travmalarının da travmaya maruz kalmanın bir sonucu olarak santral sinir sisteminin aşırı uyarılması ve duygusal uyarımın sürekli devam etmesinin sonucunda duygusal gelişimi engelleyerek aleksitimiye ve duygulanım düzensizliğine yol açabileceğini savunmaktadır.^{18,19} Çocuğa bakım veren kişi ya da kişilerin, çocuğun ihtiyaçlarına yönelik ilgisiz ve duygusal olarak tepkisiz olmasının, çocuğun da hem kendi hem de diğerlerinin duygularını nasıl tanıyacağını ve nasıl ifade edeceğini öğrenmekte zorlanmasına neden olup, bu şekilde duygusal düzensizliğe ve aleksitimiye katkıda bulunduğu ifade edilmiştir.²⁰ Çocukluk çağı travmaları ile aleksitimiye inceleyen çok fazla çalışma olmamakla birlikte, bu konudaki

yapılan çalışmalarda, çocukluk çağı travmaları ile aleksitiminin ilişkili ve aleksitiminin gelişiminde çocukluk çağı travmalarının önemli olduğu bildirilmiştir.²¹⁻²⁵

Önemli gelişimsel görevlerden biri olan empati gelişimi için özellikle sağlıklı bir aile ortamının vurgusu yapılmaktadır.²⁶ İhmal ve istismarın söz konusu olduğu, ebeveyn desteğinin olmadığı ya da yetersiz olduğu ortamda yetişen çocuklar, yeterli düzeyde anlayış, iletişim, destek alamamakta, yoğun olumsuz duyguyu yönetebilmek için yeterli beceri öğrenememekte ve olumsuz duyguyu yönetebilmek için sağlıklı olmayan yollara başvurmaktadır. Bunun sonucunda, ilerleyen süreçte bireyde sınırlı duygusal deneyimin farkındalığına, duyguları tanıma ve tanımlamada zorluklara rastlanmaktadır.²⁷ Tam tersi olarak ise erken çocukluk çağında travma davranışlarına maruz kalmamış ve bakım verene güvenli bağlanabilmiş çocukların erişkinlikte duyarlı ve empati becerileri yüksek olduğu bildirilmiştir.²⁸

Ailenin ve çocukluk deneyimlerinin, özellikle de olumsuz aile yaşantılarının erişkin davranışlarının gelişimi üzerindeki önemi birçok araştırma ile birlikte giderek artmaya devam etmektedir.⁴ Çocukluk döneminde yaşanan olumsuz durumlar çocuğu birçok yönüyle etkilemektedir. Travmatik geçmişi olan kişilerin erişkinlikte suç işlemeye yatkın olabileceği, empati eksikliğinin suç işleme üzerinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu düşüncesi birçok araştırmaya konu olmuşken, suçlularla ilgili aleksitimi üzerine ve suç tiplerine göre suçluların aleksitimi düzeylerini doğrudan inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır.^{8,11,13,29}

Literatüre bakıldığında, ülkemizde hükümlüler ile yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu, yapılan çalışmaların da genellikle cinsel suç ve kasten öldürme suçlarına yoğunlaştığı ve hükümlülerin aleksitimi, empati ve çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeylerini cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suç türlerine göre inceleyen bir çalışma bulunmadığı görülmüştür. Bu sebeple araştırmanın amacı, cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan erkek hükümlülerin; aleksitimi, empati ve çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşma-

diğini incelemektir. Araştırmanın diğer bir amacı; hükümlülerin çocukluk çağı travmaları ile aleksitimi, empati ilişkisini ve çocukluk çağı travmalarının aleksitimi ve empati puanlarını etkileyip etkilemediğini incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini, amaçlı örneklem metoduyla belirlenen, İstanbul ili Silivri 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suçlar sebebiyle bulunan 18 yaşından büyük 317 erkek hükümlü oluşturmaktadır. Araştırma, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Etik Kurulundan 14.10.2021 tarihli ve 08/10 karar sayılı etik kurul izni ve T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden 10.11.2021 tarihli ve E-57292265-204.06.03-756/116007 sayılı izni ile 01.12.2021-01.02.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu Çalışma Helsinki Deklerasyonunu ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür. Uygulama öncesi hükümlülere araştırmanın amacı, anketlerde verilen bilgilerin gizliliği, araştırmaya katılımın gönüllük esaslı olduğu, katılmama ya da araştırmayı yarım bırakma durumlarının herhangi bir yasal sorumluluğu olmadığı hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılımı gönüllü olarak kabul eden hükümlülere bilgilendirilmiş onam formu imzalatılarak, ölçekler dağıtılmıştır ve hükümlüler, ölçek sorularını kendileri okuyup cevaplamışlardır. Bu süreç yaklaşık 45-50 dk sürmüştür.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Kişisel Bilgi Formu: Hükümlülerin demografik bilgileri hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla yaş, medeni durum, eğitim durumu gibi sorularının sorulduğu, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan bir formdur.

A Aleksitimi Ölçeği-28: Tatar ve ark. tarafından 2017 yılında geliştirilen 28 maddelik öz bildirim türü bir ölçektir ve ölçek, her maddenin “1=Her zaman” ve “5=Hiçbir zaman” şeklinde puanlandığı 5 dereceli Likert tipindedir. Ölçek, “duygusal bileşen” ve “bilişsel bileşen” olmak üzere 2 ana boyuttan oluşmaktadır. Yapılan güvenilirlik çalışmasında, Cronbach

alfa iç tutarlık katsayıları duygusal ve bilişsel bileşenler için sırasıyla 0,83 ve 0,69, ölçek bütünü için ise 0,81; 2. uygulamada ise sırasıyla 0,83 ve 0,70, ölçek bütünü için ise 0,82 olarak hesaplanmıştır.³⁰

Temel Empati Ölçeği: Empati düzeyini 4 temel duygu (korku, üzüntü, öfke, mutluluk) çerçevesinde ölçmek için Jolliffe ve Farrington tarafından geliştirilen ve Topçu ve ark. tarafından Türkçeye uyarlanan Temel Empati Ölçeği, 20 maddeden oluşmaktadır ve her maddenin “1=Kesinlikle katılmıyorum” ve “5=Kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlandığı 5 dereceli Likert tipindedir. Ölçek, “duygusal empati” ve “bilişsel empati” olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınacak yüksek puanlar empati düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puanlar empati düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenilirlik çalışmasında, Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları duygusal boyut için 0,76 ve bilişsel boyut için 0,80 olarak hesaplanmıştır.⁹

Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği: Bernstein ve ark. tarafından geliştirilen, Şar ve ark. tarafından Türkçe adaptasyon, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan ölçek, çocukluk çağı fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ile fiziksel ve duygusal ihmali ve travma minimizasyonunu değerlendiren 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, her 48 maddenin “1=Hiçbir zaman” ve “5=Çok sık” şeklinde puanlandığı 5 dereceli Likert tipindedir. Ölçek toplam puanı 5 alt boyutun puanlarının toplamı ile elde edilmektedir. Ölçeğin Türkçeye adaptasyon, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı tüm katılımcılar için 0,93, Gutmann yarım test katsayısı 0,97 ve ölçek toplam puanının 2 hafta ara ile yapılan test-tekrar testinde korelasyon katsayısı ise 0,90 olarak hesaplanmıştır.³¹

BULGULAR

Araştırmada, cinsel dokunulmazlığa karşı suç işlemiş hükümlülerin bazı demografik dağılımları Tablo 1’de yer almaktadır. Buna göre cinsel dokunulmazlığa karşı suç işlemiş hükümlülerin büyük bölümünü 31-50 (%49,4) yaş arasında, bekâr (%51,9), ortaokul mezunu (%38,5), annesi (%38,5) ve babası (%45,5) ilkokul mezunu olan bireyler oluşturmaktadır. Tablo 2’de ise mal varlığına karşı suç işlemiş hükümlülerin

TABLO 1: Cinsel dokunulmazlığa karşı suç işlemiş hükümlülerin bazı demografik özelliklerine göre frekans-yüzde dağılımı.

	n	%
Yaş (yıl)		
18-30	50	32,1
31-50	77	49,4
51-71	29	18,6
Medeni durum		
Evli	49	31,4
Bekâr	81	51,9
Boşanmış/eşi vefat etmiş	26	2,2
Eğitim durumu		
Okuryazar	3	1,9
İlkokul	40	25,6
Ortaokul	0	38,5
Lise	41	26,3
Üniversite ve üstü	12	7,7
Annenin eğitim durumu		
Okuryazar değil	52	33,3
Okuryazar	23	14,7
İlkokul	60	38,5
Ortaokul	12	7,7
Lise	7	4,5
Üniversite	2	1,3
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	22	14,1
Okuryazar	25	16,0
İlkokul	71	45,5
Ortaokul	20	12,8
Lise	13	8,3
Üniversite	5	3,8
Toplam	156	100,0

bazı demografik dağılımları yer almaktadır. Buna göre mal varlığına karşı suç işlemiş hükümlülerin büyük bölümünü 31-50 (%60,9) yaş arasında, evli (%45,5), ilkokul mezunu (%34,2), annesi (%35,4) okuryazar olmayan ve babası (%39,1) ilkokul mezunu olan bireyler oluşturmaktadır.

Araştırmada, hükümlülerin aleksitimi, empati ve çocukluk çağı ruhsal travma puanlarının suç türüne göre incelenmesine yönelik bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Tablo 3’te görüleceği üzere, hükümlülerin aleksitimi puan ortalamaları suç türüne göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($t_{315}=3,403$; $p=0,001$). Benzer şekilde, hükümlülerin sadece cinsel istismar puan ortalamalarının suç türüne göre anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir ($t_{250,990}=3,168$; $p=0,002$).

TABLO 2: Mal varlığına karşı suç işlemiş hükümlülerin bazı demografik özelliklerine göre frekans-yüzde dağılımı.

	n	%
Yaş (yıl)		
18-30	19	11,8
31-50	98	60,9
51-71	44	27,3
Medeni durum		
Evli	73	45,5
Bekâr	37	23,0
Boşanmış/eşi vefat etmiş	51	31,7
Eğitim durumu		
Okuryazar	7	4,3
İlkokul	55	34,2
Ortaokul	43	26,7
Lise	37	26,3
Üniversite ve üstü	19	11,8
Annenin eğitim durumu		
Okuryazar değil	57	35,4
Okuryazar	0	18,8
İlkokul	49	30,4
Ortaokul	0	6,2
Lise	12	7,5
Üniversite	3	1,9
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	19	11,8
Okuryazar	34	21,1
İlkokul	63	39,1
Ortaokul	15	9,3
Lise	17	10,6
Üniversite	13	8,1
Toplam	161	100,0

Hükümlülerin empati puan ortalamaları ise suç türüne göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($t_{315} = -1,685$; $p=0,093$).

Araştırmada, ölçek puanları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyonu yapılmıştır. Buna göre hükümlülerin A Aleksitimi Ölçeği toplam puanı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği toplam puanı, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt boyut toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ($r=0,32$; $p<0,01$; $r=0,27$; $p<0,01$; $r=0,29$; $p<0,01$; $r=0,27$; $p<0,01$); duygusal istismar ve cinsel istismar alt boyut toplam puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde ($r=0,22$; $p<0,01$; $r=0,19$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hükümlülerin, Temel Empati Ölçeği toplam

puanı ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği toplam puanı, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal alt boyut toplam puanı arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-0,16$; $p<0,01$; $r=-0,12$; $p<0,05$; $r=-0,16$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 4).

Hükümlülerin, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği puanlarının aleksitimi ve empati puanları üzerindeki yordayıcı etkilerini incelemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Tablo 5'te görüleceği üzere, fiziksel ve duygusal ihmalin, hükümlülerin aleksitimi puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($R^2=0,096$; $p<0,001$). Fiziksel ve duygusal ihmal, A Aleksitimi Ölçeği puan varyansının %9,6'sını açıklamaktadır. Tablo 6'da görüleceği üzere, duygusal ihmalin hükümlülerin empati puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir ($R^2=0,026$; $p<0,001$). Duygusal ihmal, Temel Empati Ölçeği puan varyansının %2,6'sını açıklamaktadır.

TARTIŞMA

Çalışmada, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin cinsel istismar puan ortalamalarının, mal varlığına karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerden daha yüksek olduğu; fakat fiziksel, duygusal istismar ve ihmal alt boyut puanlarının suç türleri açısından anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Bu bulguya paralel olarak, literatüre baktığımızda; cinsel istismar öyküsü ile suç davranışı arasında ilişkinin olduğu ve cinsel suçlularda en yüksek cinsel istismar prevalansının görüldüğü; erişkin erkek cinsel suçlular cinsel olmayan suçlularla karşılaştırıldığında, çocukluklarında cinsel istismar öyküsüne sahip olma olasılığının 3 kat daha fazla olduğu, çocukluğunda cinsel istismara uğrama durumu ile daha sonra çocuk cinsel istismarı suçlusu olma arasında bir ilişki bulunduğu bildirilen, bulgumuzu destekler nitelikte araştırmalar bulunmaktadır.^{7,32,33} Suç türleri açısından, fiziksel istismar ve ihmal alt boyut puanlarında anlamlı bir farklılaşmanın olmamasında, kültürümüzde çocuğa yönelik disiplin yöntemi olarak dövme, yakma gibi yöntemlerin sık kullanılması sebebiyle hükümlüler tarafından fiziksel istismar ve ihmal durumlarının olağan ve daha az tehlikeli olarak algılanmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

TABLO 3: Hükümlülerin Temel Empati Ölçeği, A Aleksitimi Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği puan ortalamalarının suç türlerine göre karşılaştırılmasına yönelik bağımsız örneklem t-testi sonuçları.

	Suç türü	n	Ortalama	SS	t	SD	p değeri
A Aleksitimi Ölçeği	Cinsel	156	62,67	14,31	3,403	315	0,001
	Mal varlığı	161	57,16	14,52			
Temel Empati Ölçeği	Cinsel	156	69,78	10,13	-1,685	315	0,093
	Mal varlığı	161	71,68	9,96			
Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği	Cinsel	156	48,87	12,48	0,902	315	0,377
	Mal varlığı	161	47,61	12,77			
Fiziksel istismar	Cinsel	156	6,91	3,40	0,188	315	0,851
	Mal varlığı	161	6,83	3,97			
Duygusal istismar	Cinsel	156	7,53	3,41	0,682	315	0,496
	Mal varlığı	161	7,25	3,81			
Cinsel istismar	Cinsel	156	6,37	3,19	3,168a	250,990	0,002
	Mal varlığı	161	5,43	1,90			
Fiziksel ihmal	Cinsel	156	7,85	2,89	0,409	315	0,680
	Mal varlığı	161	7,72	2,85			
Duygusal ihmal	Cinsel	156	10,74	4,85	-0,254	315	0,800

*p<0,05; ** p<0,01; a:Varyanslar eşit olmadığında kullanılan t istatistiği; SS: Standart sapma; t: t istatistiği; SD: Serbestlik derecesi.

TABLO 4: Tüm katılımcıların Temel Empati Ölçeği, A Aleksitimi Ölçeği ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları.

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
TEÖ	1										
TEÖ-duygusal	0,83**	1									
TEÖ-bilişsel	0,82**	0,36**	1								
AAÖ	-0,30**	-0,16**	-0,34**	1							
AAÖ-bilişsel	-0,30**	-0,24**	-0,26**	0,69**	1						
AAÖ-duygusal	-0,23**	-0,08	-0,30**	0,91**	0,32**	1					
ÇÇRTÖ	-0,16**	-0,10	-0,16**	0,32**	0,20**	0,30**	1				
Fiziksel istismar	-0,08	-0,01	-0,12**	0,27**	0,15**	0,27**	0,82**	1			
Duygusal istismar	-0,09	-0,05	-0,11	0,22**	0,11	0,22**	0,87**	0,71**	1		
Cinsel istismar	-0,10	-0,06	-0,11	0,19**	0,16**	0,16**	0,62**	0,47**	0,50**	1	
Fiziksel ihmal	-0,12*	-0,07	-0,14*	0,29**	0,20**	0,26**	0,75**	0,53**	0,62**	0,31**	1
Duygusal ihmal	-0,16**	-0,14**	-0,12*	0,27**	0,17**	0,25**	0,73**	0,46**	0,55**	0,23**	0,53**

*p<0,05; **p<0,01; AAÖ: A Aleksitimi Ölçeği; TEÖ: Temel Empati Ölçeği; ÇÇRTÖ: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği.

TABLO 5: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği puanlarının A Aleksitimi Ölçeği puanı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesine ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları.

Değişken	B	Standart hata B	β	t	p değeri
Sabit*	46,519	2,382		19,532	0,000
Fiziksel ihmal	1,038	0,322	0,203	3,220	0,001
Duygusal ihmal	0,487	0,191	0,161	2,550	0,011

*Sabit=A Aleksitimi Ölçeği puanı.

R=0,319; R2=0,096.

F (2, 314)=17,820; p<0,000.

TABLO 6: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği puanlarının Temel Empati Ölçeği puanı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesine ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları.

Değişken	B	Standart hata B	β	t	p değeri
Sabit*	74,357	1,370		54,261	0,000
Duygusal ihmal	-0,334	0,116	-0,161	-2,890	0,004

*Sabit=A Aleksitimi Ölçeği puanı.

R=0,161; R2=0,026.

F (1, 315)=8,351; p<0,004.

Duygusal ihmal ve istismar puanlarının suç türlerine göre farklılaşmamasında, örneklemin sadece erkeklerden oluşması ve erkeklerin kültürel olarak genellikle aile içerisinde bile olsa duygularını ve sevgilerini göstermelerinin hoş karşılanmadığı ataerkil bir toplumda büyütülmüş olmanın etkisiyle duygusal istismar ve ihmal durumlarını daha olağan karşılamış ve bildirmemiş olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin, mal varlığına karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerden daha aleksitimik olduğu saptanmıştır. Duygusal işlevsellikteki sorunların cinsel suçlar için bir risk faktörü olduğu, farklı suç türleri arasında aleksitimi açısından anlamlı bir farklılık görüldüğünün bildirilmesi elde edilen bulgumuzu destekler niteliktedir.^{13,14}

Çalışmada, mal varlığına ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin empati puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında, empati eksikliğinin cinsel suçların etiolojisinde önemli bir rol oynadığı düşünülmekle birlikte, cinsel suçlulardaki empati eksikliklerine yönelik net kanıtların henüz bulunamadığı ve suçluların empati değerlendirmesinde ampirik olarak doğrulanmış bir ölçüm aracının da mevcut olmadığı görülmüştür.³⁴ Ayrıca bazı araştırmacılar, cinsel suçluların genel bir empati eksikliğinden ziyade daha çok kurbanlarına yönelik bir empati eksikliğinin söz konusu olabileceğini öne sürmektedir.³⁵

Çalışmada, hükümlülerin aleksitimi puanları ile travma toplam, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt boyut puanları arasında pozitif yönlü

orta düzeyde; duygusal istismar ve cinsel istismar alt boyut toplam puanları arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Hükümlülerin fiziksel ile duygusal ihmal puanlarının aleksitimi puanlarını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu doğrultusunda, aleksitimi ile çocukluk çağı travmalarının ilişkili olduğu, erken çocuklukta yaşanan duygusal ve fiziksel ihmalin aleksitimik özelliklerin gelişiminde etkili olabileceği söylenebilir. Çocukluk çağı travmaları ile aleksitimiye inceleleyen çok fazla çalışma olmamakla birlikte, bu konudaki yapılan çalışmalarda, çocukluk çağı travmaları ile aleksitiminin ilişkili ve aleksitiminin gelişiminde çocukluk çağı travmalarının önemli olduğu bildirilmiştir.²¹⁻²⁵

Çalışmada, hükümlülerin empati puanları ile travma toplam, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal alt boyut puanları arasında negatif yönlü zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ve hükümlülerin, duygusal ihmal puanlarının empati puanlarını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu doğrultusunda, erken çocuklukta yaşanan duygusal ihmalin empatik özelliklerin gelişimini etkileyebileceği söylenebilir. Önemli gelişimsel görevlerden biri olan empati gelişimi için de özellikle sağlıklı bir aile ortamının vurgusu yapılmakta olup, erken çocukluk çağında travma davranışlarına maruz kalmamış ve bakım verene güvenli bağlanabilmiş çocukların erişkinlikte duyarlı ve empati becerilerinin yüksek olduğu bildirilmektedir.^{26,28}

SONUÇ

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar sebebiyle

ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin cinsel istismar ve aleksitimi puanlarının mal varlığına karşı suçlar sebebiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerden daha yüksek olduğu, empati puanlarının ise anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Hükümlülerin aleksitimi puanları ile travma toplam ve alt boyut toplam puanları arasında pozitif yönde; empati puanları ile travma toplam puanı, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal alt boyut toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca hükümlülerde, fiziksel ve duygusal ihmalin aleksitimi puanlarını; duygusal ihmalin ise empati puanlarını yordadığı görülmüştür.

Araştırmanın sınırlılıklarına bakıldığında; araştırma katılımcılarının tek bir ceza infaz kurumunda cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suçlardan hükümlü olan erkeklerden oluşması en önemli sınırlılıklardandır. Bu durum, araştırma sonuçlarının cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suçlardan hüküm giymiş erkeklerin küçük bir bölümünü oluşturması nedeniyle geneli yansıtmamasına, ayrıca sadece erkek hükümlülerin bulunması cinsel dokunulmazlığa ve mal varlığına karşı suçları işlemiş bireylerin tümüne yönelik bilgi edinmede sınırlılığa neden olmaktadır. Bu sebeple gelecek çalışmalarda birden çok ceza infaz kurumundan hem erkek hem de kadın katılımcılar ile araştırmanın yapılmasının, genellenebilirlik açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer bir sınırlılık, çalışmada kullanılan ölçeklerin hükümlülere yönelik geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmış ölçekler olması ve bu şekilde bir ölçeğin bulunmamasıdır. Bu sebeple hükümlü tutuklu popülasyona yönelik olan ölçeklerin Türkçe uyarlamalarının gerçekleştirilmesi ya da hükümlü tutuklulara özgü ölçeklerin geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca çalışmada, ölçeğin fiziksel ihmal alt boyut Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının oldukça düşük bulunmuş olması nedeniyle bu alt boyutla ilgili bulgular değerlendirilirken dikkatli olunması gerektiği düşünülmektedir.

Bahsedilen sınırlılıklara rağmen bu çalışmada sıkça çalışılan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan hükümlülerin yanı sıra literatürde, hakkında kısıtlı sayıda çalışma yapılmış olan mal varlığına karşı suçlardan hükümlülerle çalışılmış olmasının alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular sonucunda, çocukluk çağında yaşanmış cinsel istismarın ve aleksitimik özelliklerin cinsel suç için risk faktörü olabileceği düşünülmektedir. Özellikle empati ve aleksitimi konusunda diğer suç türleri ve toplum örneklemleri ile karşılaştırılarak yapılacak çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı söylenebilir. Elde edilen bulgular ışığında, hükümlülere yönelik ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilecek rehabilitasyon ve iyileştirme faaliyetlerinde önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Ayşegül Erel Çakır, İtr Tarı Cömert; **Tasarım:** Ayşegül Erel Çakır, İtr Tarı Cömert; **Denetleme/Danışmanlık:** İtr Tarı Cömert; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Ayşegül Erel Çakır; **Analiz ve/veya Yorum:** Ayşegül Erel Çakır; **Kaynak Taraması:** Ayşegül Erel Çakır; **Makalenin Yazımı:** Ayşegül Erel Çakır; **Eleştirel İnceleme:** İtr Tarı Cömert; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Ayşegül Erel Çakır; **Malzemeler:** Ayşegül Erel Çakır.

KAYNAKLAR

- Burma R. Cinsel saldırı suçu işlenmiş hükümlülerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile benlik saygısı, öfke ifade tarzı arasındaki ilişkilerin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2012. Erişim tarihi: Nisan 2022 [Link]
- Yüksel M, Çiğci EG. Yetişkin hükümlülerin çocukluk çağı travma düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi [Examining childhood trauma level of adult convicts in terms of some variables]. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. 2017;7(30):57-85. [Link]
- DeLisi M, Drury AJ, Elbert MJ. Frequency, chronicity, and severity: New specification of adverse childhood experiences among federal sexual offenders. Forensic Science International: Mind and Law. 2021;2(2021):100051. [Crossref]
- Connolly M, Woollons R. Childhood sexual experience and adult offending: an exploratory comparison of three criminal groups. Child Abuse Review. 2008;17(2):119-32. [Crossref]
- Gölge ZB. Cinsel saldırıda etkili faktörler ve suçlu profili [Doktora tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2005. Erişim tarihi: Nisan 2022 [Link]
- Güneş Aslan G. Çocuğa yönelik cinsel istismarın açığa vurulma süreci hakkında bir derleme [A review on the process of disclosing child sexual abuse]. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2020;31(4):1886-912. [Crossref]
- Proeve M, Reilly E. Personal and offending characteristics of child sexual offenders who have been sexually abused. Psychiatry, Psychology and Law. 2007;14(2):251-9. [Crossref]
- Roys DT. Empirical and theoretical considerations of empathy in sex offenders. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. 1997;41(1):53-64. [Crossref]
- Topçu Ç, Erdur Baker Ö, Çapa Aydın Y. Temel Empati Ölçeği Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Turkish Adaptation of Basic Empathy Scale: validity and reliability study]. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2010;4(34):174-82. [Link]
- Lengerli AY. Eş şiddeti suçu ile ilişkili olabilecek psiko-sosyal faktörlerin belirlenmesi ve suç analizi [Doktora tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2010. Erişim tarihi: Mayıs 2022 [Link]
- Jolliffe D, Farrington D.P. Empathy and offending: a systematic review and meta-analysis. Aggression and Violent Behavior. 2004;9(5):441-476. [Crossref]
- Hudson SM, Marshall WL, Wales D, McDonald E, Bakker LW, McLean A. Emotional recognition skills of sex offenders. Annals of Sex Research. 1993;6(3):199-211. [Crossref]
- Gillespie SM, Garofalo C, Velotti P. Emotion regulation, mindfulness, and alexithymia: Specific or general impairments in sexual, violent, and homicide offenders? Journal of Criminal Justice. 2018;58:56-66. [Link]
- Mattila AK, Hypen K, Andersson N, Sampalla M, Joukamaa, M. Alexithymia among finnish male prisoners. European Psychiatry. 2008;23(2):38. [Crossref]
- Velotti P, Garofalo C, Callea A, Bucks RS, Robertson T, Daffern, M. Exploring anger among offenders: The role of emotion dysregulation and alexithymia. Psychiatry, Psychology and Law. 2017;24(1):128-38. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Zimmermann G. Delinquency in male adolescents: the role of alexithymia and family structure. J Adolesc. 2006;29(3):321-32. [Crossref] [PubMed]
- Epözdemir H. Aleksitimi: psikolojik bir semptom mu, yoksa bir kişilik özelliği mi? [Alexithymia: a psychological symptom or a personality characteristic?]. Türk Psikoloji Yazıları. 2012;15(30):25-33. [Link]
- Krystal H. Alexithymia and psychotherapy. Am J Psychother. 1979;33(1):17-31. [Crossref] [PubMed]
- Krystal H. Integration and Self-Healing: Affect, Trauma, Alexithymia. 1st ed. Hillsdale NJ: Analytic Press; 1988. p.122-4. [Crossref]
- Zlotnick C, Mattia JI, Zimmerman M. The relationship between post-traumatic stress disorder, childhood trauma and alexithymia in an outpatient sample. Journal of Traumatic Stress. 2001;14(1):177-88. [Crossref]
- Bagby RM, Taylor GJ. Affect dysregulation and alexithymia. In: Taylor GJ, Bagby RM, Parker JDA, eds. Disorders of Affect Regulation Alexithymia in Medical and Psychiatric Illness. 1st ed. Cambridge University Press; 1997. p.26-45. [Crossref]
- Evren C, Evren B, Dalbudak E, Ozcelik B, Oncu F. Childhood abuse and neglect as a risk factor for alexithymia in adult male substance dependent inpatients. J Psychoactive Drugs. 2009;41(1):85-92. [Crossref] [PubMed]
- Güleç MY, Altıntaş M, İnanç L, Bezgin CH, Koca EK, Güleç H. Effects of childhood trauma on somatization in major depressive disorder: The role of alexithymia. J Affect Disord. 2013;146(1):137-41. [Crossref] [PubMed]
- Şaşıoğlu M, Gülol Ç, Tosun A. Aleksitimi kavramı [The concept of alexithymia]. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2013;5(4):507-27. [Link]
- Şenkal İ. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2013. Erişim tarihi: Nisan 2022 [Link]
- Yüksel A. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin empatik becerileriyle aile işlevleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkinin incelenmesi [The relationship between empathy, self-concept and family functioning among 5th grade elementary students]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2009;25(25):153-65. [Link]
- Paivio SC, Laurent C. Empathy and emotion regulation: reprocessing memories of childhood abuse. J Clin Psychol. 2001;57(2):213-26. [Crossref] [PubMed]
- Karakaya A, Çakmakkaya, BY, Akpınar T, Yılmaz Y. Çocukluk çağı travmaları bağlamında suçun önlenmesi [Prevention of crime in the context of childhood traumas]. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi. 2021;10(1):195-204. [Link]
- Kılıncı B. Hükümlü ve tutukluların suç türüne göre; çocukluk çağı travması, kişilik inancı ve dürtüsellik düzeylerinin karşılaştırılması [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi; 2018. Erişim tarihi: Mayıs 2022 [Link]
- Tatar A, Saltukoğlu G, Alioğlu S, Çimen S, Güven H, Ay ÇE. Özellik yaklaşımıyla aleksitimi ölçme-I: A Aleksitimi Ölçeği madde seçimi ve faktör yapısının oluşturulması [Measuring alexithymia via trait approach-I: a alexithymia scale item selection and formation of factor structure]. Nöropsikiyatri Arşivi. 2017;54(3):216-24. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Şar V, Öztürk E, İkikardeş E. Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği [Validity and reliability of the Turkish version of childhood trauma questionnaire]. Türkiye Klinikleri J Med Sci. 2012;32(4):1054-63. [Crossref]
- Reavis JA, Looman J, Franco KA, Rojas B. Adverse childhood experiences and adult criminality: how long must we live before we possess our own lives? The Permanente Journal. 2013;17(2):44-8. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Tülü İA. Tecavüz suçlarında ve çocuk cinsel istismarcılarında suç analizi [Doktora tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2010. Erişim tarihi: Nisan 2022 [Link]
- Geer JH, Estupinan LA, Manguno-Mire GM. Empathy, social skills, and other relevant cognitive processes in rapists and child molesters. Aggression and Violent Behavior. 2000;5(1):99-126. [Crossref]
- Marshall WL, Hudson SM, Jones R, Fernandez YM. Empathy in sex offenders. Clinical Psychology Review. 1995;15(2):99-113. [Crossref]